

mechanisms in case of failure. It is realized by tactics of maintaining low expectations, of critical assessment of the situation and by the tactic of negative predicting.

The verbal markers of strategies and tactics of a pessimistic communicant are lexico-semantic, syntactic, stylistic and pragmatic means. The verbalization of the tactics is determined by the structure of a communicative situation and by the peculiarities of the personal behavioral responses of a pessimistic communicant. It is proved that the choice of cooperative strategies and tactics realizing the communicative intention of a pessimistic communicant is determined by typological features of pessimism as dispositional (a communicative strategy of tolerance) and defensive (a defensive communicative strategy) phenomenon.

**Key words:** communicative behavior, pessimistic discourse, communicative strategy, communicative tactics, cooperative strategy, pessimistic communicant.

УДК 811.11

*Іванна Ворона, Тетяна Саварин*

### **ЛАТИНСЬКО-ГРЕЦЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ У НІМЕЦЬКІЙ МЕДИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ**

У дослідженні розглянуто питання генетичної неоднорідності складу німецької лексики, яка обслуговує медичну сферу. Визначено роль і місце латинсько-грецьких запозичень як продуктивного способу поповнення словникового складу німецької медичної термінології. Виявлено вплив латинських та грецьких терміноелементів, префіксів та суфіксів на утворення німецьких медичних термінів. У статті зазначено, що серед галузей науки, в яких латина все ще використовується сьогодні, безсумнівно, є медицина. Найбільш специфічна особливість медичної термінології – традиційне застосування латинської та грецької мов. Актуальність тематики полягає в тому, що латинсько-грецький вплив на сучасну німецьку мову і велика кількість запозичень є однією з найважливіших і недостатньо вивчених лінгвістичних проблем. Сучасна німецька медична терміносистема використовує термінологію, витоки якої сягають часів Стародавньої Греції та Риму. Неможливо оволодіти професійною мовою медицини, не засвоївши терміни, номенклатурні найменування, словотворчі елементи латинського і грецького походження, які й досі залишаються основним засобом утворення величезної, такою, що постійно зростає кількості німецьких термінів. Особливістю фахового мовлення лікарів у Німеччині, як і в інших країнах світу, є те, що значний відсоток наукових понять вони передають латинською мовою. В одних випадках це є обов'язковим (анатомо-гістологічна номенклатура), в інших – латинські терміни вживаються факультативно, іноді їх замінюють автентичними найменуваннями німецької мови, здебільшого як синонімічними утвореннями. В основі багатьох німецьких медичних термінів лежать латинські та грецькі корені, що робить їх інтернаціональними.

**Ключові слова:** медична термінологія, німецькі медичні терміни, запозичення, латинсько-грецькі терміни, латинські та грецькі терміноелементи.

**Постановка наукової проблеми та її значення.** Латинська мова – міжнародна мова медицини. Латинська та старогрецька (в сучасній термінології – у латинізованій орфографії) мови були, є і залишаться в майбутньому термінологічною основою медичної науки. Вони становлять основне інтернаціональне джерело для утворення нових термінів у всіх ділянках медицини і біології. Щорічно виникає близько тисячі нових медичних термінів, значна частина яких утворена на основі латинської та давньогрецької мов. Терміни греко-латинського походження складають основу медичного термінологічного фонду сучасних європейських мов, а їх знання полегшує студентам розуміння спеціальної літератури багатьма мовами світу. Медична термінологія належить до найбільш прогресуючих частин словникового складу будь-якої мови, що зумовлюється, насамперед, стрімким розвитком медицини та міжнародною науковою інтеграцією в цій сфері знань. Процес проникнення у термінологічну систему німецької мови іншомовних термінів (як однослівних, так і складених, чи навіть окремих морфем) є таким, що розвивається, і на теперішній час досить інтенсивно. Можна навіть спостерігати перехід від паралельного використання німецьких та запозичених терміноутворень до повного застосування термінів іншомовного походження.

Кожна мова є динамічною системою, яка постійно розвивається, змінюється, збагачується, контактує з іншими мовами. Німецька мова у процесі свого історичного розвитку зазнала значного впливу латинської мови, оскільки латина в епоху Середньовіччя та Відродження була в

Європі мовою медицини, церкви та науки [3]. Особливо важливе місце займали і займають досі латинські запозичення у німецькій фаховій мові медицини.

**Аналіз досліджень цієї проблеми.** Серед досліджень, присвячених питанням німецької медичної термінології, чільне місце належить визначенню способів і засобів термінотворення (В. Греб, Г. Шанаурова, I. Nortmeier), встановленню специфіки функціонування іншомовних медичних термінів (L. Becher, I. Wiese), висвітленню проблем їхньої етимології (І. Гнатишена). Однак відомі нам дослідження не вичерпують проблем, пов'язаних із вивченням німецької медичної терміносистеми. Потребує ретельного студіювання запозичень німецьких медичних термінів з латинської та грецької мов.

**Метою** статті є розгляд генетичної неоднорідності складу німецької лексики, яка обслуговує медичну сферу. Для реалізації мети потрібно виконати такі завдання: визначити роль і місце латинсько-грецьких запозичень як продуктивного способу поповнення словникового складу німецької медичної термінології; виявити вплив латинських та грецьких терміноелементів, префіксів та суфіксів на утворення медичних термінів.

**Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження.** Сучасні вимоги щодо підготовки спеціалістів у сфері медицини та фармації передбачають глибоке знання й розуміння термінології обраної спеціальності, а також оволодіння практичними навичками для роботи з міжнародними номенклатурами. Медик або фармацевт має правильно формулювати в усній або письмовій формі спеціальну інформацію, використовуючи мову фаху у спілкуванні з колегами, особливо в наш час, коли збільшується співпраця лікарів з різних країн для забезпечення більш оптимального медикаментозного лікування. Володіння навичками роботи з термінами допомагає краще розуміти спеціальну літературу, що розвиває професійну ерудицію.

Є. Кротевич та Н. Родзевич у «Словнику лінгвістичних термінів» терміном вважають «слово або словосполучення, яке виражає чітко окреслене поняття з будь-якої галузі науки, техніки й мистецтва» [4, с. 194]. На думку вчених, термін від слова чи словосполучення загальнолітературної мови відрізняється точністю семантики, а обов'язковими вимогами до термінів є «цілковита виразність його значення, адекватність поняттю, виразником якого є той або інший термін, його однозначність, відсутність експресивного забарвлення і сталість уживання в певній галузі науки чи техніки» [4, с. 194]. Під медичною термінологією розуміють терміни, які приходять з латинської, грецької, а також сучасних іноземних мов та використовуються у всіх сферах медицини, таких, як анатомія, патологія, гігієна, діагностика, терапія і т. д. [6, с. 1]. Сучасна німецька медична термінологія – одна з найскладніших для розуміння система термінів. Вона нараховує декілька тисяч слів і словосполучень та об'єднує різні за значенням групи термінів: морфологічні утворення і процеси, характерні для організму людини в нормальному стані і при патологіях на різних стадіях їх розвитку; хвороби та патологічні стани людини; їх форми та ознаки (симптоми, синдроми); збудники та носії хвороб; методи діагностики, профілактики та терапевтичного лікування хвороб; апарати, прилади, інструменти та інші технічні засоби; лікарські засоби, рослини, сировину тощо.

Німецька медична термінологія вирізняється значною кількістю запозичень. Розглянувши словниковий склад медичної термінології, виявили, що в загальному обсязі термінів значну частку становлять терміни латинського та грецького походження. Таке явище є цілком закономірним, оскільки латина була і залишається мовою медицини. Це можна пояснити тим, що латинська мова відігравала значну роль у Європі в епоху Середньовіччя. Латиною велися державні справи, вона була мовою освіти, церкви, а також мала тісний зв'язок з медициною. Так, у Берлінському університеті до середини XIX століття лекції з клініки читали латинською мовою, і для студентів-медиків було досить поширеним явищем перекладати уривки з творів Галена або Гіппократа німецькою мовою [7, с. 57].

У сучасній німецькій медичній терміносистемі, порівняно з термінологією інших наукових галузей, найбільше спостерігається вплив двох класичних мов античного світу – давньогрецької та латинської. Запозичення-грецизми стосуються в основному спеціальних наукових понять: нім. Anemie (*гр.* anaemia), нім. Diabetes (*гр.* diabetes), нім. Microorganismen (*гр.* micriorganismus) тощо. Як приклади латинських запозичень можна навести терміни на позначення біологічних утворень та частин організму: нім. Alveole (*лат.* alveola), нім. Ganglion (*лат.* ganglion), нім. Vene (*лат.* vena);

терміни на позначення дій та процесів: нім. *Adaptation* (лат. *adaptatio*), нім. *Vakzinatio* (лат. *vaccinatio*), нім. *Injection* (лат. *injectio*), нім. *Sterilisation* (лат. *sterilisatio*); назви речовин: нім. *Vitamin* (лат. *vitaminum*); назви хвороб, запальних процесів, стану організму: нім. *Avitaminise* (лат. *avitaminosis*), нім. *Botulismus* (лат. *botulismus*), нім. *Gangren* (лат. *gangraena*) та інші.

Проаналізувавши словники медичних термінів [1, 2, 5], можемо виділити такі групи термінів за походженням:

1) латинські терміни: n *Abdomen*, *abducend*, f *Acariasis*, n *Aneurysma dissecans*, f *Angina*, *ante mortem*, m *Calcaneus*, f *Callositas*, m *Canalis*, m *Canzer*, *capax*, n *Caput medusae*, f *Cellula*, n *Cerebellum*, *cerebralis*, f *Cervix*, f *Chamomilla*, f *Claustrophobia*, m *Clavus*, f *Compressio*, f *Debilitas*, m *Dens*, *externus*, f *Facies*, n *Fel*, f *Fibula*, n *Fluidum*, f *Gena*, n *Genu*, f *Glabella*, f *Glandula* та ін.;

2) грецькі терміни: f *Arachnoidea*, n *Centrosom*, n *Chalazion*, f *Cheilitis*, f *Chemosis*, pl *Choleretica*, f *Chorea*, f *Chorioidea*, f *Chorioideasclerose*, m *Chylus*, m *Chymus*, n *Clostridium*, n *Derma*, m *Diabetes*, f *Eurhythmie*, f *Euthanasie* та ін.

Грецькі та латинські запозичення є найдавнішими в структурі як медичної термінології, так і німецької мови загалом. Грецькі запозичення увійшли до німецької мови через латинську. Що стосується лексем, які належать до сфери медицини, то, на відміну від загальноживованої лексики, ці запозичення не змінюють свого первісного мовного оформлення. Підтвердженням цього є слова, що починаються на літеру «с» або мають її у своєму складі, вони не завжди змінюють її на «к» після їх проникнення в німецьку мову. Запозичені слова також зберігають своє морфемне оформлення (суфікси, префікси, закінчення та ін.) та морфологічну категорію роду згідно з латинськими закінченнями.

Однією з характерних морфологічних категорій, які отримують запозичені іменники, є категорія роду. Запозичення з латинської та грецької мов зберігають категорію роду, оскільки вони успадкували своє морфологічне оформлення: найчастіше закінчення -us, -or у латинській мові було маркером чоловічого роду, закінчення -um – середнього, а закінчення -a, -is та -io – жіночого. Наприклад:

1) чоловічий рід: m *Calcaneus*, m *Clavus*, m *Clivus*, m *Dekubitus*, m *Funiculus*, m *Constrictor*;

2) середній рід: n *Caesum*, n *Cerebrum*, n *Contagium*, n *Duodenum*, n *Filum*;

3) жіночий рід: f *Abrasio*, f *Angina*, f *Causa*, f *Cardiomegalia*, f *Cellula*, f *Dextropositio*, f *Deplacuis*, f *Febricula*, f *Glossa*, f *Congelatio*.

Запозичення у німецькій мові проходять також орфографічну асиміляцію – вони (у більшості випадків) пишуться з великої літери, як того вимагають правила німецької мови.

Виділяємо способи, за якими було здійснено запозичення до німецької медичної термінології:

1) повне входження слова до системи німецької мови: m *animal*, n *Pankreas*, f *Poliomyelitis*

До цієї групи належать також термінологічні одиниці, що сконструйовані на базі не окремих слів, а кореневих морфем чи усічених основ, зазвичай, латинського та давньогрецького походження: *die Ösophagogastroduodenoskopie* – обстеження стравоходу, шлунка і дванадцятипалої кишки (гр. «oesophagus» – стравохід, гр. «gaster» – шлунок, лат. «duodenum» – дванадцятипала кишка, гр. «scopia» – огляд, обстеження); *die Koloproktomie* – видалення ободової і прямої кишки (гр. «colon» – ободова кишка, гр. «proctos» – пряма кишка, гр. «ectomia» – видалення).

2) «часткове» запозичення (коли запозичується лише частина слова, а друга частина є німецькою – так звані гібридні утворення): *die Dünndarmatonie* (атонія тонкого кишечника), *die Magenteilresektion* (видалення частини шлунка), *das Leberkarzinom* (ракова пухлина печінки), *das Bauchortenaneurysma* (аневризма черевної аорти), *die Magenteilresektion* (видалення частини шлунка), *der Gallenblasenhydrops* (водянка жовчного міхура).

Терміни латинського походження по-різному співвідносяться з німецькими:

1. Ряд латинських слів і словосполучень перейшов у німецьку мову без змін: *duodenum* (лат.) – *Duodenum* (нім.) – дванадцятипала кишка, *cancer* (лат.) – *Cancer* (нім.) – рак, *apex* (лат.) – *Apex* (нім.) – верхівка тощо;

2. Більшість латинських і німецьких термінів відрізняються тільки закінченнями: *tuberculosis* (лат.) – *tuberculose* (нім.) – туберкульоз, *polypus* (лат.) – *polyp* (нім.) – поліп, *extractum* (лат.) – *Extrakt* (нім.) – екстракт, *valva* (лат.) – *Valvula* (нім.) – клапан, *vitaminum* (лат.) – *Vitamin* (нім.) – вітамін, *musculus* (лат.) – *Muskel* (нім.) – м'яз, *nasus* (лат.) – *Nase* (нім.) – ніс, *melanoma*

(лат.) – Melanom (нім.) – чорна пухлина, glaucoma (лат.) – Glaukom (нім.) – глаукома, erythrocytus (лат.) – Erythrozyt (нім.) – еритроцит, oligophrenia (лат.) – Oligophrenie (нім.) – олігофренія, pandemia (лат.) – Pandemie (нім.) – пандемія.

Особливі уваги заслуговують запозичення терміноелементів давньогрецької та латинської мов. Класичні мови античності протягом віків відігравали особливу роль у формуванні медичної термінології. Греко-латинські морфеми і сьогодні займають провідні позиції у процесі терміноутворення різних галузей медицини в усіх мовах.

Залежно від позиції у складному слові форманти класичного походження можна поділити на базові кореневі та кінцеві терміноелементи. Кореневі морфеми зазвичай вказують на органи та частини тіла (нім. gastr- (лат. gastr-) – шлунок; нім. hepat- (лат. hepat-) – печінка; нім. kolon- (лат. col-) – ободова кишка; нім. cholezyst- (лат. cholecyst-) – жовчний міхур), а кінцеві елементи – на патологічні стани, методи і способи обстеження та лікування (нім. -skopie (лат. scopia) – внутрішній огляд; нім. -megalie (лат. megalia) – збільшення; нім. -ptose (лат. ptosis) – опущення; нім. -ektomie (лат. ectomia) – видалення). Наприклад: die Gastropiose (опущення шлунка), die Cholezystektomie (видалення жовчного міхура). Варто зауважити, що частини терміноелементів можуть виконувати одночасно функцію як вільних, так і зв'язаних морфем. Порівняймо: die Parese (неповний параліч) – die Gastroparese (атонія шлунка). В анатомічній номенклатурі і фармакології використовуються терміноелементи переважно латинського, а в клінічній термінології – грецького походження.

Велике значення для читання і розуміння німецьких медичних текстів має аналіз словотворчих елементів. У медичних текстах найбільш поширені префікси, запозичені з латинської та грецької мов.

Таблиця 1

Найбільш уживані латинські та грецькі префікси у німецькій медичній термінології

| Грецький/<br>Латинський<br>префікс | Значення                                                                                 | Приклади                                                                                                                                                                                                                                                      |
|------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| a-, an-/ in-                       | відсутність,<br>заперечення                                                              | Avitaminose (лат. avitaminosis) – авітаміноз, відсутність вітамінів<br>Anämie (лат. anaemia) – анемія                                                                                                                                                         |
| ana-                               | рух вгору;<br>відновлення<br>процесу                                                     | Anatomie (лат. anatomia) – анатомія<br>Anamnese (лат. anamnēsis) – анамнез, відновлення в пам'яті                                                                                                                                                             |
| anti-/contra-                      | протиставлення                                                                           | Antidot (лат. antidōta) – протиотрута;<br>Antibiotika (лат. antibiotica) – антибіотики<br>Contracepiens (лат. contraceptio) – контрацепція                                                                                                                    |
| apo-                               | відділення,<br>відокремлення                                                             | Apoplex (лат. apoplexia) – кроволив у головний мозок;<br>Aporhyse (лат. aporhysis) – кістковий відросток, виступна частина кістки                                                                                                                             |
| de-, des-                          | видалення,<br>усунення,<br>позбавлення;<br>заперечення,<br>зменшення                     | Depilation (лат. depilatio) – депіляція, видалення волосся;<br>Dekompression (лат. decompressio) – декомпресія, зменшення тиску<br>Desinfection (лат. desinfectio) – знезараження                                                                             |
| dia-/ dis-(di-)                    | дія за допомогою,<br>через;<br>рух у просторі<br>та часі;<br>розділення,<br>роз'єднання, | Diagnose (лат. diagnosis) – діагноз<br>Diarrhoe (лат. diarrhoea) – пронос<br>Diencephalon (лат. diencephalon) – проміжний мозок<br>Diffusion (лат. diffusio) – процес взаємного проникнення молекул або атомів однієї речовини поміж молекул або атомів іншої |
| dys-                               | розлад функції                                                                           | Dystrophie (лат. dystrophia) – розлад живлення;<br>Dyspnoe (лат. dyspnoe) – розлад дихання;<br>Dysfunktion (лат. dysfunctio) – розлад функції                                                                                                                 |
| ecto-(ec-)/ ex-,<br>exo-           | рух назовні                                                                              | Ektoderm (лат. ectoderma) – зовнішній зародковий листок;<br>Ektopie (лат. ectopia) – зміщення тканин або органів у непридатне                                                                                                                                 |

| Грецький/<br>Латинський<br>префікс | Значення                                                     | Приклади                                                                                                                                                                                                                                                        |
|------------------------------------|--------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                    |                                                              | ім місце;<br>Exanthēm (лат. exanthēma) – плямистий висип;<br>Exogen (лат. exogēnes) – екзогенний, зовнішнього походження                                                                                                                                        |
| en-(em-) / in-<br>(im-)            | положення<br>всередині                                       | Encephalon (лат. encephalon) – головний мозок;<br>Inhalation (лат. inhalatio) – введення лікарських засобів шляхом вдихування                                                                                                                                   |
| endo- / intra-                     | всередині                                                    | Endokarditis (лат. endocarditis) – запалення внутрішньої оболонки серця;<br>Endometrium (лат. endometrium) – слизова оболонка матки;<br>intrauterin (лат. intrauterinus) – внутріматковий                                                                       |
| epi-/supra-                        | перебування над<br>чим-небудь                                | Epidemie (лат. epidemia) – швидке поширення інфекційної хвороби в якій-небудь місцевості;<br>Epiglottis (лат. epiglottis) – надгортанник;<br>supraklavikular (лат. supraclavicularis) – надключичний                                                            |
| eu-                                | нормальна<br>функція,<br>правильний                          | Eupnoe (лат. eupnoe) – нормальне дихання;<br>Euthanasie (лат. euthanasia) – легка, безболісна смерть                                                                                                                                                            |
| hemi-/semi-                        | половина, пів                                                | Hemiplegie (лат. hemiplegia) – параліч м'язів однієї половини тіла;<br>semilunar (лат. semilunaris) – півмісяцевий                                                                                                                                              |
| hyper-/ super-                     | знаходження<br>вище, перебіль-<br>шення норми                | Hypertonie (лат. hypertonia) – підвищення тиску;<br>Hyperglykämie (лат. hyperglycaemia) – збільшення цукру в крові<br>Supersekretion (лат. supersecretio) – підвищена секреція                                                                                  |
| hypo-/sub-,<br>infra-              | знаходження<br>нижче,<br>недостатність                       | Hypothyreose (лат. hyperthyreosis) – підвищена функція щитоподібної залози;<br>Hypoglykämie (лат. hypoglycaemia) – понижений вміст глюкози в крові;<br>infraklavikular (лат. infrascapularis) – підлопатковий;<br>sublingual (лат. sublingualis) – під'язиковий |
| para-                              | поблизу чого-<br>небудь, навколо,<br>з обох боків            | Paranephritis (лат. paranephritis) – запалення навколониркової клітковини                                                                                                                                                                                       |
| per-                               | рух крізь щось,<br>посилене<br>значення                      | Pertussis (лат. pertussis) – кашлюк                                                                                                                                                                                                                             |
| pro-                               | попереду                                                     | Prognose (лат. prognosis) – прогноз, науково обгрунтоване передбачення розвитку, наслідків і завершення хвороби                                                                                                                                                 |
| syn-(sym-) /<br>com-               | перебування<br>разом з чим-<br>небудь                        | Syndaktylie (лат. syndactylia) – зрощення пальців рук або ніг;<br>Syndrom (лат. syndromum) – синдром, сукупність симптомів;<br>Symbiose (лат. symbiosis) – співіснування, співжиття;<br>Kommissur (лат. commissura) – спайка                                    |
| trans-                             | напрямок через,<br>крізь щось;<br>напрямок за межі<br>чогось | Transfusion (лат. transfusio) – переливання;<br>Transposition (лат. transpositio) – переміщення                                                                                                                                                                 |
| re-                                | повторність,<br>відтворювання                                | recurrens (лат. recurrens) – поворотний;<br>Reanimation (лат. reanimatio) – реанімація                                                                                                                                                                          |

Одним із продуктивних способів творення німецьких медичних термінів є суфіксація. Суфікс – частина слова, що стоїть після кореня і надає йому додаткового значення або змінює лексичне чи граматичне значення слова. Деякі суфікси перейшли з латинської мови в німецьку без змін.

Одним з найбільш продуктивних словотворчих елементів медичної термінології є грецький суфікс *-itis*, котрий означає «запальний процес» і утворює іменники від основ, що означають назву органа: наприклад: *bronch* + *-itis* = бронхіт (запалення бронхів), нім. *die Bronchitis*; *gastr* + *-itis* = гастрит, нім. *die Gastritis* (запалення шлунка); *ot* + *-itis* = отит, нім. *Otitis* (запалення вуха); *neph* + *-itis* = нефрит, нім. *Nephritis* (нефрит, запалення нирки); *pancreas* + *-itis* = панкреатит, нім. *Pancreatitis*

(запалення підшлункової залози); *encephal* + *-itis* = енцефаліт, *нім.* *Encephalitis* (запалення головного мозку); *rhin* + *-itis* = риніт, *нім.* *Rhinitis* (запалення носової оболонки).

Суфікс *-ōs-* надає термінам значення: а) хворобливий або патологічний процес незапального характеру; б) хворобливий стан на тлі нестачі або надміру певних елементів. Наприклад: *scler-* + *os* + *is* = *sclerosis* – склероз, хворобливе ущільнення тканини або органа, *нім.* *Sklerose*; *onych-* + *mys* + *os* + *is* = *onychomycosis* – грибкове захворювання нігтів, *нім.* *Onychomycose*; *dermat-* + *os* + *is* = *dermatosis* – захворювання шкіри, *нім.* *Dermatose*.

Від основи інфекта + суфікс *-mentum* утворюються іменники середнього роду другої відміни, що означають результат дії: *medica* + *-mentum* = *medicamentum* = ліки, *нім.* *Medicament*.

Від дієслівної основи *cupina* + суфікс *-ura* утворюються іменники жіночого роду першої відміни, що означають якість або результат дії: *cult* + *-ura* = *cultura* = культура, *нім.* *Kultur*.

Від основи *cupina* + суфікс *-or* утворюються іменники чоловічого роду третьої відміни, що означають діючу особу: *doct* + *-or* = *doctor* = доктор, *нім.* *Doktor*.

Від основи *cupina* + суфікс *-torium* утворюються іменники середнього роду другої відміни, що означають місце дії: *sana* + *torium* = *sanatorium* = санаторій, *нім.* *Sanatorium*.

Таким чином, знання латинських префіксів, суфіксів і терміноелементів дозволяє студентам зрозуміти значення незнайомих термінів, не використовуючи словник, що істотно полегшує сприйняття незнайомих медичних текстів німецькою мовою.

**Висновки та перспективи подальшого дослідження.** Латинська мова є загальновизнаною мовою медичної науки, тому в німецькій медичній терміносистемі продовжують створювати нові назви, опираючись на латинсько-грецькі терміноелементи, та пристосовувати їх до своїх фонетичних особливостей. Уже навіть на тих нечисленних, але характерних прикладах можемо констатувати важливість знання латинської мови для кращого розуміння німецьких термінів. На основі терміноелементів грецької і латинської мов можна визначити важливу базу, необхідну для словотвірних процесів німецької мови. У студентів виробляється вміння застосовувати вже знайомі відомості з латинської мови при вивченні німецьких медичних термінів, що, у відповідь, полегшує і прискорює процес сприйняття і засвоєння нового матеріалу.

#### Джерела та література

6. Арнаутов Г. Медицинская терминология на пяти языках / Г. Арнаутов. – София : Гос. изд-во «Медицина и физкультура», 1976. – 943 с.
7. Дворецкий И. Х. Латинско-русский словарь / И. Х. Дворецкий. – М. : Русский язык, 1976. – 1096 с.
8. Лепухова Н. І. Вплив латини на німецьку фахову мову права / Н. І. Лепухова // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія : Філологічні науки, – 2012. – Кн. 1. – С. 106-108. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzfn\\_2012\\_1\\_25](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzfn_2012_1_25).
9. Словник лінгвістичних термінів / Є. В. Кротевич, Н. С. Родзевич, Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні. – Київ : Вид-во АН УРСР, 1957. – 236 с.
10. Немецко-русский медицинский словарь (около 45 000 терминов) / А. Ю. Болотина и др. – М. : Издательство «Русский язык», 2-е изд., стереотип., 1976. – 707 с.
11. Kuss S. D. Medizinische Terminologie: eine Einführung für Pflegeberufe / S. D. Kuss, I. D. Mutz., 6. Aufl. – Wien : facultas. wuv, 2000.
12. Polenz P. Geschichte der deutschen Sprache / P. Polenz. – Berlin : Walter de Gruyter, 2009.

#### References

1. Arnaudov, Georgi. 1976. *Meditsinskaia terminologiiia na piati yazykakh*. Sofiia
2. Dvoretzkiy, Iosif Kh. 1976. *Latinsko-russkiy slovar*. Moskva: Russkiy yazyk.
3. Liepukhova, Nataliia I. 2012. “Vplyv latyny na nimetsku fakhovu movu prava. *Naukovi zapysky NDU im. M. Hoholia. Serii: Filolohichni nauky*, 1: 106–108. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzfn\\_2012\\_1\\_25](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzfn_2012_1_25).
4. Krotevych, Yevhen V. 1957. *Slovnyk linhvistychnykh terminiv*. Kyiv. 236 p.
5. Bolotina, Aleksandra Yu. 1976. *Nemetsko-russkii meditsinskii slovar (okolo 45 000 terminov)*. Moskva.
6. Kuss, Sonja D., Mutz, Igmonar D. 2000. *Medizinische Terminologie: eine Einführung für Pflegeberufe*. 6. Aufl. Wien: facultas. wuv.
7. Polenz, Peter. 2009. *Geschichte der deutschen Sprache*. Berlin: Walter de Gruyter.

**Ворона Иванна, Саварин Татьяна.** Латинско-греческие заимствования в немецкой медицинской терминологии. В исследовании рассматривается вопрос генетической неоднородности состава немецкой лексики, обслуживающей медицинскую сферу. Определены роль и место латино-греческих заимствований как продуктивного способа пополнения словарного состава немецкого медицинского терминологии. Выявлено влияние латинских и

греческих терминологических элементов, префиксов и суффиксов на образование немецких медицинских терминов. В статье указано, что среди отраслей науки, в которых латынь все еще используется сегодня, несомненно, является медицина. Наиболее специфическая особенность медицинской терминологии – традиционное применение латинского и греческого языков. Актуальность тематики заключается в том, что латинско-греческое влияние на современный немецкий язык и большое количество заимствований является одной из важнейших и недостаточно изученных лингвистических проблем. Современная немецкая медицинская терминосистема использует терминологию, истоки которой уходят во времена Древней Греции и Рима. Невозможно овладеть профессиональным языком медицины не усвоив термины, номенклатурные наименования, словообразовательные элементы латинского и греческого происхождения, которые до сих пор остаются основным средством для образования растущего числа немецких терминов. Особенностью профессионального вещания врачей в Германии, как и в других странах мира является то, что значительный процент научных понятий они передают на латинском языке. В одних случаях это является обязательным (анатомио-гистологическая номенклатура), в других – латинские термины употребляются факультативно, иногда они заменяются аутентичными наименованиями немецкого языка, в основном как синонимичные образования. В основе многих немецких медицинских терминов лежат латинские и греческие корни, что делает их интернациональными.

**Ключевые слова:** медицинская терминология, немецкие медицинские термины, заимствования, латинско-греческие термины, латинские и греческие терминологические элементы.

**Vorona Ivanna, Savaryn Tetiana. Latin and Greek Borrowed Words in the German Medical Terminology.** The study considers the question of the genetic dissimilarity of the German vocabulary which used in the medical field. It has been determined role and place of Latin and Greek borrowed words as an effective way for expansion of the German medical terminology vocabulary. It has been determined the influence of Latin and Greek terminoelements, prefixes and suffixes on the German medical terms formation. The article indicates that among different fields of study the medicine is one where Latin is still used nowadays. The most specific feature of medical terms is using there Latin and Greek languages. Relevance of the subject is that Latin and Greek influence on the modern German language and significant part of borrowed words are one of the most important but poorly known linguistic problems. The modern German medical terminology system uses terminology whose origin dating back to ancient Greece and Rome. It is impossible to become proficient in professional medical language without getting known terms, nomenclature names, word-formation elements of Latin and Greek origin, which is still the main means for formation of the great, constantly growing amount of German terms. Peculiarity of the professional language of doctors in German like in other countries of the world is that the significant percentage of scientific concepts they expresses by means of the Latin language. It is necessary in some cases (anatomic-histological nomenclature) but in other cases Latin terms are used optional, sometimes they are replaced by authentic names of the German language, mostly as synonymous formations. The basis for the many German medical terms is Latin and Greek roots and because of this these terms are international.

**Key words:** medical terminology, German medical terms, borrowed words, Latin and Greek terms, Latin and Greek terminoelements.

УДК 811.111'276.6:656.7

*Liudmyla Herasymenko*

### **DOMINANT EXCHANGE STRUCTURES IN AVIATION RADIOTELEPHONY DISCOURSE**

The article deals with the analysis of dominant exchange structures in English radiotelephony discourse. The author states that the usage of standard phraseology is one of the most important factors in aviation safety, as it enables fast and efficient communication despite language ambiguity and it reduces misunderstandings. The article proves that incidents and accidents have occurred in which a contributing factor has been the use of non-standard procedures and phraseology. All these cases show the influence of human factor in aviation. In some instances, the use of language contributes directly or indirectly to an accident. At other times, language is a link in the chain of events which exacerbates the problem. Three ways are determined as contributing factors in accidents and incidents: incorrect use of standardized phraseologies; lack of plain language proficiency; and the use of more than one language in the same airspace. The term «professional discourse» is defined as the text immersed in professional life. The main features are described, they are professional orientation; verification; dialogueness; closeness; linguistic normativity; special stylistic layering. Aviation radiotelephone discourse is defined as aviation specialists' communication which aims at the verbal exchange of professional information in the flight process with the help of radiotelephony. Exchange structures are based on the most frequently occurring conversational patterns in the given contexts. Familiarity with the scripts for a given situation plays an important role in the fluent and accurate production and comprehension of language in dialogue situations. It facilitates the ability to plan participation ahead of time on the basis of the expected course of the conversation. The principal components of these scripts are "moves" and "exchanges". Three basic types